

Büky László

Szirtes Gábor: Két szólamban – Lovász Pál pályaképe

Lovász Pálnak a pécsi Janus Pannonius Társaság megalakulásában és vezetésében jelentős szerepe volt. A társaság 1931-től törekedett összefogni az akkori egyetemi város értelmiségét, de Lovász Pál titkárként a fővárosi irodalmi élet képviselőivel (így Babits Mihállyal, Illyés Gyulával) is kapcsolatot teremtett. A fiatal Weöres Sándornak pécsi esztendeiben ő volt az egyik támogatója, mondhatni: barátja, Várkonyi Nándor mellett. A társaság folyóirata, a *Sorsunk* indulásakor, 1941-ben, Várkonyi volt a főszerkesztő, Lovász, Makay Gusztáv és Weöres pedig szerkesztők. Lovász irodalomszervezői munkáját a kötet lapozgatása során már a képmellékletek is mutatják, Csorba Győző, Harcos Ottó, Kodolányi János, Mórincz Zsigmond, Németh László, Szabó Lőrinc, Tűz Tamás, Veres Péter és mások tagként, felolvasó vendégként szerepelnek. Az 1948-ban megszűnt társaság másfél évtizedének tüzetes bemutatása után egy Várkonyi Nándor visszaemlékezéssel is igazolja Szirtes Gábor, a monográfia szerzője, hogy a Janus Pannonius Társaság jelentősége túlnőtt a város határain. Ebben Lovász Pál érdemei elévülhetetlenek.

Lovász, a bácsföldvári jegyző fia, 1896-ban született, Szegeden jogot tanult, majd különféle állások után 1928-tól élt Pécsen, ahol az OTI igazgatója volt. A Rákosi-éra alatt állásából felmentették, majd nyugdíjazták – nyilvánosan meg nem fogalmazott politikai okokból, és természetesen az irodalmi életnek szintén a peremére került. Lovász Pál első verseskötete, a *Tiszamentén* 1922-ben Óbecsén jelent meg, maga a tény is nevezetes, hiszen az első világháború után az első magyar nyelvű verseskötet ez volt a Vajdaságban, amit azután rosszalott a hatalom, a fiatal szerzőnek el is kellett hagynia Jugoszláviát. Lovász első kötetének versei alapján Kosztolányi Dezső rezzenékeny lélekre és művészre következtetett. Szirtes Gábor a szülőfalu világának, tájának apoteózisát látja ezekben a némileg idillikus miniatűrökben. Második verseskötete, a *Vándorút*, amelynek összeállításában Csorba Győző és Weöres is közreműködött. Ez a gyűjtemény ugyancsak az otthoni, óbecsei táj varázslatáról tanúskodik. „Rezgő levéltorony, | útszéli szélfogó; | rejtőző ágbogán | sötét fészekcsomó. || Kék árnysubája ad | ingyért jó

fekehelyet; sudara legfelül | égudvart sepreget” – írja a *Nyárfa* című versében, amely a nála nem ritka és némileg japános stílusú tömörítésre vall. Három évtized múltán, élete utolsó évében, 1975-ben jelent meg az *Arckép* című versgyűjteménye, amely Szirtes Gábor meglátása szerint „a maradandóság csíráit is hordozó kötet”.

A meglehetősen keveset közlő Lovász Pál hagyatékából néhány éve mintegy félszáz vers került elő. Ezeket a legnagyobb titokban írta, félve a besúgóktól, s minden csengetéstől, hiszen 1956 forradalmi őszéről szólnak a *Mecseki rapszódia* nyomasztó, a reményt alig-alig ismerő írásai. Lovászt egész életében amúgy is gyakran elragadta a kishitűség, a saját életműve értékébe vetett hiten felülkerekedő kételyek, így nem csoda, ha a lehangoltságra hajlamos költőt megrázza a forradalom előtti és utáni helyzet. Már 1949-ben ezt írta: „Úgy látom elvtárs, nincs itt minden rendjén, | valami hibát rejt a szerkezet...”, majd 1952-ben: „Gazember-ország: ez az én hazám, | jóság-fű nem terem talaján...”, Sztálin halálakor: „A Hatalom mindenre gyászt parancsol: | házon lobogó testen gyászruha. | S a bús szemek rejtett mélyében csillan | Az örömfényű remény sugara.”

Szirtes Gábor a pályakép megrajzolásakor az élet- és munkarajzi és szorosabban vett irodalomtörténeti vonatkozások mellett Lovász Pálnak, az embernek is szentel egy fejezetet, aki ugyan a gyermekkorától a temetéséig követhető a könyvben a fényképek jóvoltából (amint a család, a pályatársak, a könyvei, a kéziratok és más dokumentumok is). A barátok és pályatársak emlékezései, levelei, az unokájának írott gyermekversei egyaránt a személyiség megismerését és megértését segítik. Szirtes a család levéltárából bemutatja, hogy a már idősödő Lovász, mint a *Jelenkor* folyóirat lektora, milyen megértő tapintattal foglalkozott az egészen fiatal versírókkal is. E foglalkozásnak vannak zalai, nagykanizsai vonatkozásai: Pék Pál verseiről 1961-ben lektori jelentést ír a Jelenkornak, majd levelez az akkor a pécsi főiskolát végző fiatal költővel. A levelezésből Szirtes bőségesen idéz (218–9), és a későbbi kapcsolatra is kitér (221, 265). Az ugyancsak nagykanizsai Takács László 1961-től szintén Pécsen levelező hallgató, e sorok írójával egyetemben; nos: Lovász Pál Takács Lászlóval

és Büky Lászlóval is levelez, illetőleg lektorálja verseiket (220, 265).

A kötet bevezetője után tizenegy fejezetre oszlik, majd rövid utószó zárja. Fontos a függelék is, amelyben Lovász Pál műveiről, kéziratairól, illetőleg a felhasznált forrásanyagról kap az olvasó eligazítást. A névmutató szükségessége és hasznossága sem kétséges, terjedelme (275–81, két hasámban!) közvetve mutatja a pályakép megrajzolójának alaposágát. (A névmutatóból éppen Pék Pál neve felejtődött ki.)

Szirtes Gábor tanulmánykötete rendkívül gazdag forrásanyagra és nagy felkészültségre támaszkodó monográfia, amely bemutatja a múlt század egyik – a szó jó értelmében – kismesternek

mondható költőjét, akinek az irodalom pannon vidékén önzetlen és odaadó tevékenysége közvetve is szolgálta a líra műzsáját, aki azok közé tartozott, akinek az úgynevezett szocializmusban olyan költemények gyűltek íróasztalfiókjában, amilyenek csak keveseknek. Már 1949-ben látja a kommunista diktatúra lényegét. „Úgy látom, elvtárs, nincs itt minden rendjén [...] | kapunk megváltó elméletet, | mely boldoggá teszi a proletárt, | megszünteti a kizsákmányolást, | a dolgozóknak fényt, hatalmat ad. [...] | És mégis, hogyha kinyitod szemed, | s ha nem kábítod el érzékedet, | azt látod, hogy robotod egyre nő [...]”

Pannónia Könyvek, Pécs, 2008.

Keményffy Gábor
bűsztjei Gébárton

